בריעף צום רעדאַקטאָר.

1.

זועגען שטיצע פאר די אידען אין טערקיי.

זוערטהע רעדאקציאן פון „איד".

איך רעכנען אז איהר וועט ניט ענטזאגען א שטיקעל פלאץ אין אייער צייטונג פאר פאלגענדע ציילען:

כאטש איך בין א אידיש שפרעכענדער אסימילאטאר (דאס הייסט פון דעם שטאנדפונקט פון א סאציאליסטיש שפרעכענדען נאציאנאליסטישען ווארט שפיעל), פונדעסטוועגען אינטערעסיר איך זיך מיט אלעס וואס עס קומט פאר אין דער אידישער וועלט. אט לעז איך צום ביישפיעל אין אן ענגליש אידישער צייטונג אן אפיעל פון דעם נייארקער ברענטש פון „אליאנס איזראעליט" פאר שטיצע פאר די ליידענדע אידען אין טערקיי.

די אידען אין טערקיי האט זיך אין די בעסטע צייטען געלעבט ניט זעהר יום טוב'דיג, אם וועגינסטענס די אידישע פאלקס מאסען, ניט פשיטא שוין יעצט, אין מלחמה צייט, א צייט ווען די מחמד'אנער און קריסטען פיהרען אן א דעבאטע מיט קאנאנען איבער „מענשליכקייט" און „רעליגיאן"... פערשטעהט זיך אז אין אזא צייט איז די לאגע נאר א מורא'דיגע: פאנראמען, פערוויסטונג און קראנקהייט זיינען די טאג טעגליכע עראיינניסן אין דעם לעבען פון אונזערע דארטיגע ברידער. (פערביינעהענדיג לאמיר שוין דערמאהנען די לעזער אז ערשט ניט לאנג האבען די גריכישע באיאנעטען ציווילייזירער געציינט די אידען פון סאלאניקא א ביישפיעל פון קריסטליכע ברודער ליעבע... אזוי אז די הייזער פון אידישען קווארטאל זיינען אזש פון גרויס בענייסטערונג חרוב געווארען...).

„טא וואס זשע ווילט איהר, ר' איד? — וועט אפשר דער לעזער פרעגען — נאר ניט!

טראכטענדיג וועגען דעם וואס מען קען טהאן ווי עס איז לייכטער צו מאכען די לאגע פון די אידישע ליידענדע אין טערקיי, האב איך זיך דערמאהנט אז מיט א צייט צוריק האט דער אידישער סאציאלדעמאקראטישער ברענטש פון ווייניפעג אראנזשירט א פעריאמלונג פאר די מאראקא'ר אידישע פאנראם קרבנות אויף וועלכען עס איז געזאמלט געווארען 100 דאלאר, נור זיינען א דאנק דער אידישער פינקטליכקייט ניט געשיקט געווארען. איך וואלט דערום פארגעשלאגען אז אויב די הונדערט דאלאר געפינען זיך נאך אלץ אין די הענט פון דעם טרעזשורער הרב כהנאוויטש, דאן זאלען זיי באלד אבגעשיקט ווערען צום נויארקער אפיס פון „אליאנס איזראעליט" מיט דער פערשטענדניס אז דאס געלד זאל געהן פאר די ליידענדע אידען אין טערקיי. די מאראקא'ר אידען נויטיגען זיך שוין היינט אין דער סומע געווים ניט, מחמת די פראנצויזישע רעגירונג האט געטהאן אלעס מעגליכעס צו העלפען די וואס האבען געליטען אין פאנראם. איך רעכען אז קיינער פון די וואס האבען בייגעשטייערט צו יענע הונדערט דאלאר וועלען עפעס האבען דאגעגען אז דאס געלד זאל געהן צו העלפען די אידען אין טערקיי. און דערביי בלייב איך מיט אכטונג אייער

אב. זוסמאן, קאלנארי, אלבערטא.

דער אדרעס פון דער „אליאנס איזראעליט" איז:

150 Nassau Street, New York.

2.

א שמערצליכער מיסטייק; א מעשה מיט א רעבעדיגען מת.

זוערטהער רעדאקטאר!

אום עס זאל מעהר ניט פאסירען אזעלכע שמערצליכע טעותים, ווי דעם וועגען וועלכען איך דערצעהל אייך דא, און אום אפיסערס פון סאסייעטיס זאלען מעהר פארזיכטיג זיין, בעט איך אייך צו פערעפענטליכען פאלגענדעס אין אייער זוערטהער צייטונג „דער איד".

דאנערשטאג, דעם 21טען נאוועמב. איז אין קינג עדווארדס האספיטאל געשטארבען א מעסבער פון דער היפרו סיק בענעפיט סאסייעטי פון קאנסאמפשאן. מען האט דאס גלייך מודיע געווען צו מר. וועלוויל ראבינאוויץ. מר. ראבינאוויץ האט מיט א גוי דיזע ידיעה איבערגעגעבען צו מר. א. מאראז, דער פרעזידענט פון דער סאסייעטי. פון גרויס איבעראשונג האט אבער ראבינאוויץ געמאכט א קליינעס מיסטייק און אנשטאט 378 מאניטאבא, האט ער געהייסען דעם קריסט זאגען אז דעם געשטארבענעמס פאמיליע וואהנט אין 478 מאניטאבא עוו. און ווי להכעיס האט מען גראד פון דיזען הויז (478 מאניטאבא) מיט א פאר טעג צוריק טאקע צוגענומען א מאן אין דזשענעראל האספיטאל פיר אן אפעראציאן.

היינט שטעלט זיך פאר וואס פאר א יללה עס איז געווארען. ווען די פרוי האט דערהערט אז איהר מאן איז פלוצים דרינען נאך פאר דער אפעראציע געשטארבען. און אזוי ווי דיזער מאן (פון 478 מאניטאבא) איז געווען א מעמבער פון דער תפארת ישראל שוהל האט מען מודיע געווען מר. מיכל טעסלער דעם פרעזידענט, ער זאל גלייך אראנזשירען די לויה.

אין דערזעלבער צייט ווען דער פרעזידענט פון תפארת ישראל אראנזשירט די לויה, טעלעפאנירט מיר אב דער פרעזידענט פון דער היפרו סיק בענעפיט סאסייעטי, אז איך אלס רעק. סעק. — זאל זיך זעהען מיט דער פרוי פונם געשטארבענעם מעמבער, צי זאל מען אראנזשירען קערעדזשעס, סעמעטרי א. ד. ג. איך האב באלד אויסגעפונען אז מען האט דא געמאכט א זעהר שמערצליכען מיסטייק, און האב דערום מיט'ן פרעזידענט געפאדערט ביי וועלוויל ראבינאוויץ ער זאל נוט מאכען דעם טעות.

איך בין דערווייל אוועק צום פרעזידענט פון דער שערי צדק סעמעטרי און שטעלט זיך פאר מיין איבעראשונג אז אין א מינוט ארום לויפט אריין א פערסאפעטער מר. סטאריקאוו (מר. טעכלערס א פארטנער) און הויבט אויך אן אונטערהאנדלען פאר סעמעטרי פאר א מעמבער פון „תפארת ישראל" שוהל, וועלכער ווהנט אין 478 מאניטאבא עוו... איך וויל איהם ערקלעהרען דעם טעות, אבער ער לאזט זיך ניט. ענדליך נאך פיעל מיה איז מיר געלונגען איהם צו איבערצייגען אז זיין מת לעבט און געפינט זיך אין דזשענעראל האספיטאל אין א ניט קיין שלעכטען צושטאנד.

אינם נאמען פון דער היפרו סיק בענעפיט סאסייעטי בעט איך ענטשולדיגונג ביי דער פאמיליע פון 478 מאניטאבא עוו. און ביי די אפיסערס פון דער תפארת ישראל שוהל פאר דעם טראבעל און אונאנגענעהמליכקייטען אין דערזעלבער צייט זאלען אנדערע. אויף ווייטער, זיך היטען צו מאכען אזעלכע טרויעריגע טעותים

אינם נאמען פון דער ה. ס. ב. א.

יעקב קאפלאנאוויטש, רעק. סעק.

3.

וועגען די רבנות און לעהרער פראגע.

זוערטהער הערר רעדאקטאר!

אין אייער עדיטאריעל פון פאריגער וואך האט איהר דערצעהלט, דאס עס קומען אייך אן מאסען בריעף פון פערשיעדענע פערזאנען וועגען די רבנים פראגע ווי אויך וועגען דער תלמוד תורה פראגע, אבער איהר וועלענדיג זיין נייטראל, ד. ה. ניט איינרייסען זיך מיט קיינעם, אונטערדריקט זיי אלע.

וועל, ערלויבט מיר צו זאגען אייך, הערר רעדאקטאר, דאס אייער האנדלונג איז ניט קיין ריכטיגע. ווערענד איהר האט די פולע רעכט ניט צו אויספערכען אייער איינענע מיינונג. האט איהר אבער קיין מאראלע רעכט אונטער צודריקען די שטימען פונם פאלק, ווען זיי ווילען בעהאנדלען זייערע נעזעלשאפטליכע אינטערעסען דורך די שפאלטען פון אייער צייטונג. וואו דען זאל דאס פאלק לאזען הערען זייער שטימע? אין דער נויאישער פרעסע? פערגעסט ניט אז „דער איד" איז די איינציגע אידישע צייטונג אין וויניפעג.

און די זעלבע צייטונג ווערט געלעזען און אויף געהאלטען. נאר דורך און פון אידען, און ווען עס קומט פאר אין דער אידישער נאס אזעלכע צוויי ווייכטיגע פראגען ווי די שאלת הרבנים און שאלת החנוך, האבען דען די וויניפעגער אידישע בעלי-בתים קיין רעכט ניט צו ווייסען וואס דא קומט פאר, און ארויס זאגען זייער מיינונג?

וואס דען? זאלען טאקי איינינע רעדעל פיהרער טהאן וואס זייער הארץ געלוסט און אין פוצה פה ומצפצף? וואס קומט דא פאר? לעבען מיר עס אין די פינסטערע צייטען פון רוסישע קחל-שטיפלעך? אדער אין דער פרייער אמעריקא?

אט נעהמט צום ביישפיעל די שאלת הרבנים. איהר מאכט זי אוועק אונטערן האנד, אין דער אמתן אבער איז עס זעהר א וויכטיגע פראגע, וועלכער דער עולם איז בערעכטיגט צו וויסען וואס דא קומט פאר.

אדער נעהמט צום ביישפיעל די תלמוד-תורה פראגע: איז עס ריכטיג ווי איהר בעהויפטעט אז דער גאנצער קאמפף קומט דא פאר פאר 2 פערזאנען פאר פרענקל און יאמפאלסקי. אדער פאר „הוא" און „היא"?

ניין, הערר רעדאקטאר, דער קאמפף איז פיעל וויכטיגער, דא האנדעלט זיך ניט וועגען פערזאנען. ווי איהר האט בעהויפטעט האב איך מיך אין גאנצען צוריקגעצויגען און איך בענוג מיך מיט דער געלעגענהייט צו ערקלעהרען נאך אמאל עפענטליך, דאס איך וועל דיזע שטעלע אונטער קיינע אומשטענדען ניט מעהר אננעהמען. ניט ווייל איך האב זיך אויסגערעכענט, אז איך בין צו איהר ניט בערעכטיגט, אדער ניט פעהיג, און ניט צוליעב דעם וואס איך דענק איז איך קאן איהר ניט ערייכען, נאר ווייל איך האב אין מיין לעבען ניט גענעסען קיין נעזידעלטען און פערשמוצטען ברויט און וויל עס אויך וויטער איך ניט טהאן.

דא קומט איך ניט פאר קיין קאמפף ווענען אזא קליינינקייט ווי הוא און היא נאר א קאמפף צווישען פערזענליכקייט און איבערצייגונגען, צווישען ענאיזם און אידעאליזם.

אלזא, דארף דער עולם וויסען וואס דא קומט פאר, אדער ניין? האבען די בעלי-בתים פון שטאדט וועלכע האבען אויפגעבויט מיט זייערע שווער פערהארטעטע מיט שוויס דורכגעווייקטע דאלארס א פראכטפאלע תלמוד תורה א רעכט ארויסצוזאגען זייער מיינונג ווי מען זאל לערנען מיט זייערע קינדער צי ניין?

איהר זאגט דאס אזא פראגע בעלאנגט ניט צום פאלק, נאר צו דער בארד אף עדוקיישען. פאלטשטענדיג ריכטיג! אבער האבען זיי ארעכט אויס צו קלייבען איין באארד אזו עדיוקיישען וועלכע זאל פערוואלטען די נייסטיגע זייט פון דער תלמוד תורה, אדער איינינע זעלבסט געקרונטע הערשער קענען טהאן וואס זיי ווילען?

אמת עס איז דא אן ערוועהלטע באארד אף דירעקטארס, אבער צוליעב וועלכען צוועק האט מען זיי ערוועהלט? ווי מיר איז בעקאנט האט מען זיי נאר ערוועהלט אלס א בילדינג קאמיטע, און אלס אזעלכע האבען זיי צו טהאן נאר מיט האלץ, זאמד און שטיינער פון דער נעביידע, אבער ניט מיט דער נשמה פון די קינדער.

איך וויל מיך דא ניט אריינלאזען אין טיעפע חקירות, וואס איך וויל נאר זאגען איז, דאס עס איז א גאנץ וויכטיגטע פראגע אויב ניט די וויכטיגסטע, און עס איז אייער פליכט צו לאזען אפען די שפאלטען פון אייער צייטונג וועלכע איז אויך אונזער צייטונג, פאר די מיינונגען און שטימען פון פאלק, ווען זיי זיינען נאר געשריבען אין איין אנשטענדיגען טאן.

האפענדיג דאס איהר וועט איינזעהן אייער טעות און פעררייכטען איהם, דאנק איך אייך און פאראויס פאר דעם פלאץ וואס איהר האט ערלויבט אין אייער צייטונג פאר דיזען ציילען.

אכטונגספאל ש. פרענקל

4.

מיט וואס זיינען רבנים ערגער פאר לעהרער.

זוערטהער הערר „עדאקטאר!

אייער עדיטאריעל פון לעצטען נומער האט מיך געגעבען אייך צו בעמערקען דאס איהר זייט זיך זעלבסט סותר אין אייערע רייד.

צו ענדע פונם עדיטאריעל שרייבט איהר אז באם עס געפינען זיך איינינע עלטערען וואס ווילען זייערע קינדער לערנען עברי ניט ריכטיג טענען זיי זיך דאס טהאן. פריוואטע מענשען האבען, ווי איהר דרינגט, א רעכט צו טהאן וואס זיי ווילען מיט זייער געלד און מיט זייערע קינדער אפילו. איך וויל ניט פרובען צו בעווייזען אייך אז דאס איז ניט ריכטיג, כאטש עס וואלט מיר ניט שווער געווען. איך וועל דערום זיין איינפערשטאנדען מיט אייך און אייך נור פרעגען: אויב מענשען האבען יא א רעכט צו טהאן מיט זייער געלד וואס זיי ווילען, היינט וואס זאלען זיי ניט האבען קיין רעכט צו ברענגען זיך א רב?

איך זאג אויך דאס זעלבע וואס איהר געמליך: אז ביידע רבנים האבען איין תורה און איין יורה דעה. אבער אויב א גרופע מענשען ווילען זיך ברענגען א רב זאל זיין פרום, אדער רעפארמירט, וואס זאלען זיי עס ניט טארען?

איך גלויב אז נאך'ן אויספיהר פון אייער עדיטאריעל האט מען דערויף א פאלקאמע מאראלע רעכט. און כפי איך האלט זיך נייטראל און לויב ניט יענעם אדער שענדע חלילה דעם צווייטען, וועט איהר מסתמא געבען א שטיקעל פלאץ אין אייער ווערטהער צייטונג, פאר וועלכען איך בעדאנק אייך אין פאראויס.

מיט אכטונג אייבראם לענקאף.

5.

צו די אידען אין דער נארד ענד.

זוערטהער רעדאקטאר פון „איד"!

עס איז קומט אויס עפעס ווי מיר פון דער נארד ענד וואלטען וואהנען ערגיץ אויף א אינזעל און ניט פארשטעהן אונזערע אייגענע אינטערעסען. עס קומט אויס מאדנע ווען מען דארף זאגען די אידען אז זיי זאלען האבען אן אייגענעם אידישען אלדערמאן. אט ווי מען זאגט א ווערטיל: מען דארף נויטען דעם איידעם ער זאל עסען א גוטען סאפער.

אייער אויפרוף איז גאנץ ריכטיג, ווען נאליציאנער זיינען שוין געקומען צום שכל און האבען א פארשטעהער אין סיטי האל, ווארום זאלען מיר אידען, די חכמים, די נבונים, ניט האבען קיין אייגענעם פערטרעטער אין סיטי האל? וואס זשע, ביי אונז געפינט זיך גאר ניט אזא חכם, ווי ביי „זיי"? איך קען וועניג דעם ה' סקאליטער, דאך וואלט איך זאגען אז אויב ער פאסט פאר אזא אמט זאלען אלע אידען ארבייטען פאר איהם מיט אמת און אנווענדען אלע מעגליכקייטען צו ערוועהלען איהם.

איך רוף אויס: נארד ענדער אידען נעהמט אייך צו דער ארבייט.

א נארד ענדער.

6.

פון דער בית אברהם שוהל.

זוערטהער רעדאקטאר!

אין לעצטען נומער האט אימיצער התמן'דיג „א קאמיטע" מודיע געווען אז דער נייער רב איז אויפגענומען ביי אונז אלס רב.

אלס פרעזידענט פון דער רומענישער שוהל קען איך זאגען אז דאס איז ניט אמת. מיר האבען ערלויבט און וועלען ווייטער ערלויבען יעדען צו קומען דאזוגען צו אונז אין שוהל אט ווי מיר האבען ערלויבט הר' גאראדסקין, אבער פאר קיין רב האבען מיר איהם ניט אויפגענומען.

מיט אכטונג, פרעזידענט פון קאנג. בית אברהם א. זילבער.

אנמערקונג פון דער רעדאקציאן: מיר וועלען ש. פרענקעל'ס בריעף בעאנטווארטען ביי א געלעגענהייט.

דער טעלעפאן נומער פון „איד" איז סט. דזשאהן 2213.

אנאנים פון נאל שטיינער

סענאל איז דער זיכערסטער הייל מיטעל פאר דעם.

עס איז דא הונדערטע קראנקע פון נאל שטיינער וואס וואלטען וועלען ווייסען וואסערע רעזולטאטען מ'קען ערגען פון סענאל וועלכער איז בעוואוסט אלס דער בעסטער מיטעל פון אזעלכע קראנקהייטען. סענאל האט אויסגעהיילט הונדערטע קראנקע אין קענעדא. מיר האבען פיעלע בעשטעטיגונגען פון מענשען וואס זיינען געהיילט געווארען. צוליעב געוויסע אורזאכען קענען מיר דא ניט אננעבען זייערע נעמען. נור מיר וועלען געבען נעמען פון אזעלכע וואס זיינען געהיילט געווארען און איהר קענט זיך ביי זיי אנפרעגען. אט איז אן אויסצוג פון א בריעף פון א בריעף פון א מאן פון טאראנטא:

„ענטפערען אויף אייער בריעף קען איך זאגען אז איך האב געפאלגט אייערע אינסטרוקשאנס. איהר קענט מיר שיקען אזוי פיעל וויפיעל איך דארף. אויב איך קען אייך נור העלפען און אין דערזעלבער צייט העלפען אנדערע, וועל איך עס געווים טהאן. אייער מעדיצינישער פראפעסיע פון קענעדא אלס דאס איינציגע הייל מיטעל פון קידני שטיינער, גאל שטיינער, קידני קראנקהייטען, גראוועל, שטיינער אין בלעדער און אנדערע קראנקהייטען וואס קומען פון ערגיק עסיד אין דעם סיסטעם פון מענשען.

סענאל איז געמאנופעקטשורט ביי די

Sanol Manufacturing Co. of Canada, Ltd.
977 Main Street, Winnipeg, Man.

צו קויפען ביי די הויפט דראגיסטען, אדער פון די מאנופעקטשורערס צו $1.50 פער באטעל. אנענטען: י. קעפמאן, 596 סעלקירק עוועניו, די נויארק דראג סטאר, 256 דאפרין עוועניו.

וויכטיגע נייעס!

איך מעלדע דעם געהרטען פובליקום, ספעציעל פון דער נארד ענד, אז דער

בערדיטשעווער שוהט
ליב מיישאן בהשגחת הרב
וואהנט אין 691 פריטשארד עוועניו.

ברוך משה יאַוויש
שוחט ומוהל
האט געמופט אין 76 טשארלס
פהאן סט. דזשאהן 190

מיר האבען נור וואס ערהאלטען א גרויסען סטאק אלערליי געסמוקטע און געזאלצענע פיש און איקרא. די ווארע איז פריש און די בעסטע קוואליטעט. די פרייזען מעסיגע.

אַטרובין בראָס.
390 סעלקירק עוועניו
פהאן סט. דזשאן 1933

טרוקענע האָלץ און **קוילען**
קענט איהר קויפען בילינ ביי (2511
דזש. ה. מארגענשטערן.
542 סטעלא עוו. פהאן סט. דזש. 523

א נייער בעזים קעהרט שעהן
און א נייער וואוד יארד ניט בעסערע און טרוקענע האלץ.
מר. ל. וועסיל
האט ערעפענט א נייעס
וואוד און קוילען יאַרד
אין קארנער מיין סט. און פלארא עווע.
פהאן סט. דזשאהן 933

גוטע האָלץ
פערשפארט ארבייט. און גוטע האלץ קענט איהר נור קריגען ביי 124
A. D. Libman & Co.
1096 Main Street
Phone St. John 1311

— ל. ארליקאוו —
איז בערעכטיגט אנצונעהמען פרינטינג, אדווערטייזמענטס און קאלעקטען געלדער פאר דעם „איד"